

4. Поляков Р. Б. Інститут банкрутства (неспроможності) в Україні та Німеччині: порівняльно-правове дослідження: монографія. Київ, Юрид. вид-во «Право України», 2023. 472 с.
5. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74.
6. Тищенко Н. Що не так з авансуванням винагороди арбітражному керуючому. *Юридична газета online*. 28 січня 2022. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/bankrutstvo-i-restrukturizaciya/shcho-ne-tak-z-avansuvannyam-vinagorodi-arbitrazhnomu-keruyuchomu.html>
7. Ухвала Господарського суду Івано-Франківської області від 06 листопада 2023 року у справі № 909/897/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114896020>
8. Бутирська І. А. Банкрутство фізичних осіб: проблеми теорії та практики. *Економіка та право*. 2021. № 1. С. 89–95.
9. Мандичев Д. Судовий контроль у процедурі банкрутства фізичних осіб. *Публічне право*. 2021. № 3. С. 88–95.
10. Бутирський А. А. До проблемних питань визначення підвідомчості справ адміністративним судам. *Держава і право*. 2009. Вип. 45. С. 253–257.
11. Дутка В. В. Зловживання правами у справі про банкрутство : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Донецький державний університет внутрішніх справ. Маріуполь, 2021. 206 с.
12. Ратушна Б. П., Гаєцька-Колотило Я. З. Правове регулювання банкрутства фізичної особи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 1. С. 92–94. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2019/25.pdf
13. Постанова Верховного Суду у складі судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду від 16 липня 2020 року у справі № 910/4475/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90743553>

УДК 347.7

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.5.4>

ПОЛЯКОВ Р.Б.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВЧОГО ЗАСІДАННЯ У ПРОЦЕДУРІ НЕСПРОМОЖНОСТІ (БАНКРУТСТВА) ЗА ПРАВОМ АНГЛІЇ

PROBLEMATIC ASPECTS OF THE PREPARATORY HEARING IN THE INSOLVENCY (BANKRUPTCY) PROCEDURE UNDER THE LAW OF ENGLAND

Ця наукова стаття присвячена порівняльно-правовому аналізу проблемних аспектів правового регулювання підготовчого засідання в процедурі неспроможності (банкрутства) за правом Англії.

Актуальність теми обумовлена тим, що підготовче засідання являє собою дуже важливий етап у кожній процедурі неспроможності. За своєю природою воно передує відкриттю такої процедури, отже, на цьому засіданні суд має впевнитися, що ситуація, яка склалася навколо фінансового стану боржника, справді потребує застосування спеціальних та особливих засобів і заходів, притаманних конкурсному процесу. Звичайно, у кожній країні таке засідання наділене своїми унікальними особливостями.

Порядок проведення підготовчого засідання у процедурі банкрутства (неплатоспроможності) в Україні має певні недоліки, викликані насамперед недосконалі-

стю правового механізму, тому запозичення досвіду в такій розвинутій в економічному плані країні, як Англія, буде досить корисним.

Доведено, що підготовче засідання в процедурі неспроможності в Англії залежить від суб'єкта банкрутства та ініціатора провадження. Це стосується умов відкриття справи і посадової особи, яка здійснює керівництво процесом. Обґрунтовано, що в Англії у процедурі неспроможності фізичної особи порядок розгляду справи залежить від суб'єкта звернення. Якщо ініціатором справи про неспроможність є боржник, керівництво здійснює арбітр (посадова особа, яка не є суддею, але за своїм правовим статусом максимально наближена до судді), а якщо кредитор, то суддя.

Аргументовано, що на підготовчому засіданні суду при ініціюванні процедури банкрутства фізичної особи за заявою кредитора законодавець ставить перед собою такі цілі: а) не допустити необґрунтованого банкрутства платоспроможного боржника; б) забезпечити своєчасне відкриття процедури банкрутства з метою уникнення погіршення економічної ситуації боржника; в) запобігти завданню шкоди протиправними діями боржника конкурсній масі та, відповідно, кредиторам і уникненню боржником банкрутства.

Доведено, що англійський законодавець передбачає чотири підстави для відкриття щодо боржника провадження про неспроможність: а) наявність мінімального розміру заборгованості на рівні 750 £ та її несплата упродовж 3 тижнів; б) наявність виконавчого провадження; в) доведення суду, що боржник не зможе сплатити борг кредитору, коли настане час виконання зобов'язання; г) доведення суду факту неоплатності боржника.

Наголошено, що англійський законодавець допускає до процедури неспроможності як неплатоспроможні, так і платоспроможні компанії – боржники, у яких відсутнє майно або які перестали здійснювати підприємницьку діяльність.

Ключові слова: *неплатоспроможність, банкрутство, підготовче засідання, суд, боржник, кредитор, борг.*

This scientific article is devoted to a comparative legal analysis of the problematic aspects of the legal regulation of the preparatory hearing in the insolvency (bankruptcy) procedure under the law of England.

The actuality of the topic is due to the fact that the preparatory hearing is a very important stage in every insolvency procedure. By its nature, it precedes the commencement of such a procedure, therefore, at this meeting, the court must make sure that the situation that has developed around the debtor's financial condition indeed requires the application of special means and measures inherent in the competitive process. Of course, in each state, such a hearing is endowed with its own peculiarities.

The procedure for conducting a preparatory hearing in the bankruptcy (insolvency) procedure in Ukraine has certain shortcomings, caused primarily by the imperfection of the legal mechanism, therefore borrowing experience from such an economically developed country as England will be quite useful.

It has been proven that the preparatory hearing in the insolvency procedure in England depends on the subject of insolvency and the initiator of the proceedings. This applies to the conditions for opening a case and the official who manages the process. It is substantiated that in England, in the procedure of bankruptcy of a natural person, the order of consideration of the case depends on the subject of the application. If the debtor is the initiator of the bankruptcy case, the management is carried out by an adjudicator (an official who is not a judge, but in terms of his legal status is as close as possible to a judge), and if the creditor, then a judge.

It is argued that at the preparatory hearing of the court, when initiating the bankruptcy procedure of an individual at the request of a creditor, the legislator sets the following goals: a) to prevent unjustified bankruptcy of a solvent debtor; b) to ensure a well-timed opening of the bankruptcy procedure in order to avoid the deterioration of the debtor's economic situation; c) to prevent damage caused by the debtor's illegal actions to the bankruptcy estate and, accordingly, creditors and the debtor's avoidance of bankruptcy.

It is proven that the English legislator provides four grounds for commencement of bankruptcy proceedings against the debtor: a) the presence of a minimum amount of debt at the level of £750 and its non-payment within 3 weeks; b) existence of enforcement proceedings; c) proving to the court that the debtor will not be able to pay the debt to the creditor when the time for fulfilling the obligation comes; d) proving to the court the fact of the debtor's non-repayment.

It is emphasized that the English legislator admits to insolvency proceedings both insolvent and solvent companies – debtors who have no property or who have ceased to carry out business activities.

Key words: *insolvency, bankruptcy, preparatory hearing, court, debtor, creditor, debt.*

Актуальність теми обумовлена тим, що підготовче засідання являє собою дуже важливий етап у кожній процедурі неспроможності. За своєю природою воно передувє відкриттю такої процедури, отже, на цьому засіданні суд має впевнитися, що ситуація, яка склалася навколо фінансового стану боржника, справді потребує застосування спеціальних та особливих засобів і заходів, притаманних конкурсному процесу [1, с. 138–139].

Звичайно, у кожній країні таке засідання наділене своїми унікальними особливостями.

Порядок проведення підготовчого засідання у процедурі банкрутства (неплатоспроможності) в Україні має певні недоліки, викликані насамперед недосконалістю правового механізму, тому запозичення досвіду в такій розвинутої в економічному плані країни, як Англія, буде досить корисним.

Проблеми правового регулювання конкурсного процесу в Англії, зокрема й підготовчого засідання, були у сфері уваги таких вітчизняних та іноземних дослідників, як О. Бірюков, Б. Поляков, Ю. Чорна, С. Хілл, Т. Маршал, та інших.

Водночас порівняльно-правового аналізу правового регулювання підготовчого засідання у справі про банкрутство з дослідженням законодавства, судової практики та наукової літератури за правом Англії, на жаль, немає, що обумовлює необхідність проведення цього наукового дослідження.

Метою статті є розкриття сутності підготовчого засідання за правом Англії, проведення аналізу діючого правового механізму, виявлення проблемних питань, що виникають під час судового засідання та вироблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства України про банкрутство шляхом запозичення ефективних елементів закордонного права.

Виклад основного матеріалу. Говорячи про питання підготовчого засідання у справі про неспроможність в Англії, насамперед варто визначити такі його важливі аспекти.

По-перше, під час аналізу слід брати до уваги ліквідаційну процедуру, яку здійснює суд (*winding up by the court*), адже саме вона характеризується, з-поміж іншого, неплатоспроможністю боржника та може бути названа процедурою неспроможності в Англії. Регулюванню цієї процедури англійський законодавець присвячує Главу IV Частини IV *Insolvency Act 1986* року (далі – Акт неспроможності) [2].

По-друге, першочергово необхідно зазначити про можливу формальну диференціацію підготовчого засідання на два різні типи залежно від виду боржника як юридичної особи. Частина V Акта неспроможності стосується процедури неспроможності незареєстрованих компаній (*Winding Up of Unregistered Companies*), і, як стає зрозуміло зі змісту положень ст. 220 зазначеного акта, незареєстрована компанія – це компанія, яка не зареєстрована згідно з Актом про компанії 2006 року (*Companies Act 2006*) [3], отже, має статус іноземної компанії. Звичайно, із цього правила є виняток, зокрема ч. 3 ст. 221 передбачає, що компанія вважається зареєстрованою в Англії або Шотландії, якщо здійснює там основну підприємницьку діяльність.

Проте, незважаючи на таку диференціацію *de-jure*, оскільки законодавець все-таки передбачає окреме регулювання стосовно внутрішньонаціональних та іноземних компаній, насправді, якщо говорити про різницю між процедурою неспроможності внутрішніх (зареєстрованих) боржників і процедурою неспроможності іноземних (незареєстрованих) боржників, то *de-facto* в цьому випадку різниця загалом буде відсутня.

Такий висновок убачається і зі ст. 229 Акта неспроможності, якою визначена «кумулятивна» природа положень щодо процедури неспроможності іноземних компаній, адже вони виступатимуть «доповненням, а не заборобою будь-яких положень Частини IV стосовно процедури ліквідації щодо компанії, здійснюваної судом...» [2].

До того ж процедура неспроможності незареєстрованих юридичних осіб скоріше вважається (та набуватиме найбільшого вжитку) транскордонною процедурою неспроможності, тому становить невід'ємну частину конкурентних проваджень.

Інакше ситуація складатиметься під час процедури банкрутства фізичних осіб. У такому випадку дійсно можемо говорити про наявність іншого типу підготовчого засідання як за своєю суттю, так і за своєю природою. Англійський законодавець на відміну від українського та німецького не зазначає про субсидіарне застосування загальних положень процедури неспроможності (банкрутства) юридичних осіб (як було продемонстровано у випадку із процедурою неспроможності іноземних компаній) щодо регулювання процедури неплатоспроможності фізичних осіб.

Більше того, якщо говорити про банкрутство фізичних осіб в Англії, то варто одразу виділити як особливість цього процесу його розгалуженість у випадку підготовчого засідання, адже в разі ініціювання процедури банкрутства боржником не відбувається судового процесу. Заява про відкриття такого провадження подається боржником до спеціально визначеної особи – *adjudicator* (дослівно можна перекласти, як арбітр).

На офіційному урядовому сайті Великої Британії визначена цікава особливість правового статусу зазначеної процесуальної особи у процедурі банкрутства: «Арбітр (у процедурі банкрутства, – *прим. авт.*) не є суддею, але він може видавати наказ про відкриття провадження у справі про банкрутство (ориг. *bankruptcy order*, – *прим. авт.*) як суддя» [4].

Тобто з юридичної точки зору арбітр у процедурі банкрутства в Англії не є суддею, однак за суттю покладених на нього законодавцем повноважень така посадова особа за своїм правовим статусом максимально наближена до судді. Більше того, як убачається із системного аналізу положень розділу A1 Частини IX Акта неспроможності, саме на нього законодавцем покладається обов'язок проведення підготовчого засідання у справі про банкрутство фізичної особи – боржника за її заявою у класичному розумінні.

З огляду на це маємо не погодитись із такою позицією С. Хілла та Т. Маршала стосовно заяви про відкриття провадження у справі про неспроможність та банкрутство: «Відмінності між корпоративною неспроможністю та неспроможністю фізичних осіб зазвичай не впливають на законодавство в цій сфері (у сфері подання заяви про відкриття провадження у справі, – *прим. авт.*)» [5].

Безумовно, обсяг процесуального інструментарію, яким англійський законодавець наділяє арбітра у справі про банкрутство, відрізняється від обсягу того ж інструментарію у судді. Разом із тим слід зазначити, що англійський законодавець із квітня 2016 року [6] зменшує роль суду у процедурі банкрутства, передаючи частину його повноважень стосовно підготовчого засідання процесуальній особі з абсолютно іншим правовим статусом.

Варто констатувати наявність багатьох спільних рис у випадку ініціювання процедури банкрутства як самим боржником, так і його кредиторами.

Наприклад, спільною є вимога щодо наявності центру основних інтересів (ЦОІ) боржника. Згідно із ч. (1) ст. 263І Акта неспроможності арбітр у процедурі банкрутства може бути задіяний лише у випадку, якщо ЦОІ боржника знаходиться (чи знаходився протягом 3 років, як убачається із ч. 2 цієї норми) в Англії чи Уельсі або ж в іншій країні – члені ЄС, окрім Данії, і має в такому випадку місце заснування в Англії та Уельсі. Аналогічне регулювання віднаходимо й у ст. 265 Акта неспроможності, отже, аналогічна вимога перевірятиметься і судом у випадку відкриття провадження у справі про банкрутство за ініціативою кредитора.

На цю обставину звертає увагу й українська дослідниця Ю. Чорна [7, с. 96].

Отже, варто зазначити, що іноземці-боржники також можуть бути суб'єктами процедури банкрутства в Англії, однак лише за умови наявності ЦОІ. Цей досвід буде корисним і для України.

Частково подібною є вимога щодо неплатоспроможності боржника, зокрема, у випадку ініціювання процедури банкрутства самим боржником. Така вимога міститься у ч. (2) ст. 263Н Акта неспроможності, де зазначено, що боржник – фізична особа може ініціювати процедуру банкрутства щодо себе лише за умови власної неплатоспроможності. Будь-яких інших додаткових умов / обмежень стосовно розміру заборгованості чи строку її невиконання англійський законодавець у цьому випадку не наводить.

Дещо інша ситуація в разі ініціювання процедури банкрутства в Англії кредитором боржника.

У такому випадку положення Акта неспроможності не містять прямої згадки про неплатоспроможність боржника, однак наявність цієї умови стає більш ніж очевидною із системного

аналізу як положень п. (с) ч. 2 ст. 267 Акта неспроможності, якими зазначається необхідність того факту, що боржник не може виплатити борг або не зможе, ймовірно, зробити цього в майбутньому, так і положень ст. 268 Акта неспроможності, яка називається «Визначення неможливості сплатити».

Крім того, у випадку ініціювання кредитором провадження у справі про банкрутство англійський законодавець встановлює додаткові критерії для визначення неплатоспроможності боржника.

По-перше, розмір боргу при зверненні кредитора встановлюється на рівні 5000 фунтів стерлінгів (ч. 4 ст. 267 Акта неспроможності), що можемо пояснити бажанням законодавця унеможливити відкриття процедури банкрутства стосовно боржників – фізичних осіб із незначною заборгованістю.

По-друге, у ст. 268 Акта неспроможності все-таки наведено трактування поняття неплатоспроможності боржника. Відбувається диференціація залежно від типу наявного боргу – борг, час виконання якого настав, та, відповідно, борг, час виконання якого настане в майбутньому. Для кожного випадку залежно від типу заборгованості англійський законодавець передбачає особливі умови для ініціювання процедури банкрутства.

Таким чином, якщо час виконання боргу настав, кредитор може звернутись із заявою про відкриття процедури банкрутства лише у двох випадках: 1) якщо він надіслав боржнику письмову претензію з вимогою виконання боргу чи його забезпечення і, відповідно, пройшло 3 тижні з моменту подання такої вимоги, яка не була ні задоволена, ні відстрочена; 2) боржник не виплатив борг або не виплатив його повністю в результаті виконавчого провадження на користь кредитора чи кредиторів, яке відбулось на підставі судового рішення.

У випадку, якщо час виконання боргу ще не настав, процедура банкрутства щодо боржника – фізичної особи в Англії за заявою кредитора може бути розпочата лише тоді, коли такий кредитор надіслав боржнику вимогу про забезпечення його вимоги через наявність ймовірної вірогідності, що боржник не зможе виконати борг, коли настане момент його виконання. Тобто в такому випадку мова йде про загрозу неплатоспроможності.

Варто зауважити про значимість статусу забезпеченого кредитора в розумінні англійсько-го права неспроможності. Річ у тім, що згідно з положеннями ст. 269 Акта неспроможності відкриття процедури банкрутства на основі забезпеченого зобов'язання неможливе. Забезпечений кредитор має право або відмовитися від предмета забезпечення на користь усіх кредиторів з моменту відкриття процедури банкрутства, або обґрунтувати свою вимогу тим, що вона незабезпечена. Таким чином, забезпечення зобов'язання в цьому випадку є своєрідним шляхом уникнення процедури банкрутства в Англії.

До речі, в Україні до 21 жовтня 2019 року, коли вступив у дію Кодекс України з процедур банкрутства (далі – КзПБ) [8], забезпечений кредитор теж був позбавлений права ініціювати процедуру банкрутства. Ця обставина пояснювалася тим, що забезпечений кредитор міг у будь-який час після невиконання боржником грошового зобов'язання звернути стягнення боргу на предмет застави без використання коштовного та повільного конкурсного процесу. Більше того, в той час умови відкриття провадження у справі про банкрутство були дуже складні та вимагали, крім розміру боргу, наявності судового рішення і виконавчого провадження. Ця обставина ускладнювала для боржника чи кредитора відкриття провадження у будь-який час. КзПБ спростив входження в процедуру банкрутства, тому забезпеченому кредитору надали можливість самому ініціювати цей процес, щоб уникнути з боку боржника чи його «дружнього кредитора» зловживання правами.

Слід підкреслити, що ч. 4 ст. 271 Акта неспроможності дещо проливає світло стосовно достатньо «гнучкого» поняття «ймовірна вірогідність несплати боргу боржником». Щоправда, така «класифікація» стосується абсолютно паралельного та антонімічного поняття.

Зазначеною нормою законодавець встановлює умови для визначення судом ймовірної перспективи сплатити борг. Така перспектива визначається як позитивна, виходячи з відомих кредитору умов та обставин виникнення зобов'язання. Отже, за тлумаченням цієї норми можна зробити висновок, що кредитор може клопотати про відкриття провадження у справі про банкрутство на основі зобов'язання, строк якого ще не настав, винятково у випадку, якщо майновий та фінансовий стан боржника значно погіршився порівняно зі станом, який існував на момент виникнення зобов'язання.

Слід також зазначити, що у випадку наявності зобов'язання, час виконання якого ще не настав, законодавець теж вимагає дотримання темпорального критерію 3 тижні з моменту

вручення боржнику офіційної претензії щодо забезпечення виконання зобов'язання, звісно, за умови безрезультативності такої претензії.

Тобто законодавцем вимагається наявність сталої, а не тимчасової неплатоспроможності боржника. І, безперечно, підтверджує такий логічний висновок обставина, що визначений строк 3 тижні є безальтернативним. Так, у кредитора є можливість не чекати 3 тижні, а подати заяву про відкриття провадження раніше (ст. 270 Акта неспроможності) у випадках, коли існує ризик зменшення боржником конкурсної маси. Однак у ч. 2 ст. 271 Акта неспроможності, яка якраз і присвячена судовому засіданню із приводу розгляду заяви кредитора, визначено, що суд не може видати наказ про банкрутство раніше, ніж через 3 тижні з моменту висунення кредитором офіційної претензії боржнику. Тобто 3 тижні, на думку англійського законодавця, є достатнім строком, щоб підтвердити наявність сталої неплатоспроможності у боржника, яка, власне, і завадить йому перешкодити відкриттю процедури банкрутства щодо нього (зокрема, ч. 3 ст. 271 уповноважує суд відмовити у відкритті процедури банкрутства у випадку, якщо боржник має можливість сплатити власні борги або ж запропонував забезпечити чи врегулювати борг, стосовно якого подано заяву про відкриття провадження). Оскільки єдиним винятком, коли кредитору не потрібно буде чекати 3 тижні для відкриття провадження у справі про банкрутство фізичної особи в Англії, є наявність безрезультативного виконавчого провадження. Однак навряд чи можливо говорити про часову економію в цьому випадку.

Незважаючи на такий серйозний перелік умов, виконання яких є необхідним для підтвердження неплатоспроможності боржника, англійський законодавець визначає додаткову задачу для суду під час підготовчого засідання, а саме врахування поточних і перспективних зобов'язань для визначення платоспроможності боржника. Тобто, якщо боржник має можливість виконати зобов'язання, стосовно якого кредитор подав заяву про відкриття провадження, суд має врахувати фінансовий стан боржника загалом, беручи до уваги й інші зобов'язання боржника.

Звичайно, що при цьому суду буде необхідний додатковий процесуальний інструментарій, який йому і надається англійським законодавцем у ст. 286 Акта неспроможності. Мова йде про тимчасового конкурсного керуючого, якого суд згідно із ч. 1 ст. 286 Акта неспроможності вправі призначити у будь-який час з моменту подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство і до винесення ордеру про відкриття такого провадження. І якщо згадати про арбітра у процедурі банкрутства, то такий інструментарій у нього, звісно, буде відсутній. У випадку ініціювання процедури банкрутства боржником арбітр може лише самостійно запросити додаткову інформацію у боржника (ст. 263L Акта неспроможності).

Більше того, англійський законодавець відводить цілий розділ VII Частини IX Акта неспроможності визначенню повноважень суду в процедурі банкрутства. Звичайно, лівова частка повноважень, зазначених у цьому розділі, стосується вже інших етапів зазначеної процедури після видачі ордеру про відкриття провадження у справі про банкрутство, однак все-таки певна кількість дуже цікавих повноважень може бути реалізована судом ще на етапі підготовчого засідання.

До прикладу, суд має повноваження на арешт боржника (п. (а) ч. 1 ст. 364 Акта неспроможності), на тримання під вартою боржника (останній абзац ч. 1 ст. 364 Акта неспроможності) або на виїмку майна, бухгалтерії чи грошей особи, стосовно якої виданий ордер на арешт (п. (b) ч. 1 ст. 364 Акта неспроможності). Такі доволі серйозні заходи можуть бути застосовані судом щодо боржника, який вчиняє різні зловживання (до прикладу, не з'являється до суду за викликом чи намагається знищити бухгалтерію або приховати власні активи), у чітко передбаченому законодавцем порядку, зокрема відповідно до положень ст. 364 Акта неспроможності.

С. Хілл зазначає: «Провадження у справі про банкрутство не може використовуватись або загрожувати з метою отримання певної додаткової вигоди (досл. collateral advantage, – прим. авт.). Це відомо як «Правило банкрутства» (досл. the Rule in Bankruptcy, – прим. авт.)» [9]. І справді, ураховуючи такий серйозний характер процедури банкрутства в Англії, наведена позиція є цілком обґрунтованою.

Звичайно, арбітру в процедурі банкрутства законодавець не надає таких повноважень, як суду, отже, його правовий статус є також абсолютно відмінним. Щоправда, якщо звернутись до самої сутності випадків, коли підготовче засідання буде здійснюватися такою процесуальною особою, як арбітр, легко можна зрозуміти кардинально іншу направленість ситуації в цілому.

Якщо процедура банкрутства фізичної особи відбувається за заявою кредитора, законодавець, як убачається з проведеного аналізу, ставить перед собою такі цілі:

1) не допустити необґрунтованого банкрутства платоспроможного боржника. Для цього встановлюються базовий розмір заборгованості та темпоральний критерій, що, у свою чергу, в сукупності має допомогти встановити безспірність і стійкість неплатоспроможності боржника;

2) забезпечити своєчасне відкриття процедури банкрутства з метою уникнення погіршення економічної ситуації боржника шляхом надання можливості ініціювання такої процедури стосовно зобов'язання, час виконання якого ще не настав;

3) запобігти завданню протиправними діями боржника шкоди конкурсній масі та, відповідно, кредиторам і уникненню боржником банкрутства.

Якщо ж ідеться про ініціювання процедури банкрутства за заявою боржника, то в цьому випадку підготовче засідання матиме абсолютно інший правовий режим.

По-перше, відсутність спору. При ініціюванні процедури банкрутства кредитором зазвичай спір щодо цього випадку виникатиме зі сторони боржника, однак у вказаному випадку це неможливо апріорі, оскільки ініціатором виступатиме боржник. І хоча у випадку ініціювання процедури банкрутства самим боржником деякі кредитори можуть бути проти цього з міркувань невивігдності, на думку англійського законодавця, такий варіант розвитку подій є дуже мало ймовірним, тому що він не надає можливості кредиторам брати участі в такому процесі навіть на етапі апеляції. Більше того, за своєю сутністю заперечення кредитора проти відкриття процедури банкрутства за ініціативою боржника є абсолютно безпідставним у разі наявності його неплатоспроможності, адже в цьому випадку боржник потребує застосування спеціальних процедур. І не зайвим буде згадати, що арбітр у процедурі банкрутства якраз і має перевірити наявність ознак неплатоспроможності у боржника. Врешті-решт, якщо все-таки кредитор вбачатиме у діях арбітра неправильність і несправедливість, він матиме можливість у подальшому скасувати ордер банкрутства в суді в силу положень п. (а) ч. 1 ст. 282 Акта неспроможності. Ці положення передбачають скасування судом ордера банкрутства, якщо суд виявить, що ордер був виданий з підстав, із яких його не слід було видавати, і будь-яких винятків стосовно виданого арбітром документа англійський законодавець не наводить.

По-друге, зацікавленість з боку боржника. Якщо боржник самостійно шукає можливість відкриття процедури банкрутства стосовно нього з метою допомоги та погашення боргів, то зрозуміло, що він має співпрацювати з арбітром у максимально можливий спосіб, адже у протилежному випадку боржник не отримає бажаного результату.

По-третє, потенційна відсутність зловживань з боку боржника. Звичайно, законодавець передбачає певний алгоритм дій у випадку надання арбітру боржником неправдивої інформації – ст. 263 Акта неспроможності якраз присвячена зазначеному питанню. Однак, за задумом законодавця, арбітр не має зіштовхуватись із такими проявами, адже боржник сам зацікавлений у відкритті процедури банкрутства щодо нього.

Тому, враховуючи таку характеристику підготовчого засідання у справі про банкрутства фізичної особи в Англії, неодмінно слід зазначити, що українська процедура неплатоспроможності фізичних осіб на етапі підготовчого засідання загалом являє собою уособлення англійської процедури банкрутства боржника – фізичної особи за власною ініціативою. Однак, якщо в Англії це питання належить до юрисдикції арбітра, то в Україні, навпаки, до юрисдикції суду. Водночас вважаємо за необхідне дозволити кредиторам також ініціювати процедуру неплатоспроможності щодо боржника – фізичної особи і запозичити англійський досвід стосовно арешту такого боржника та виїмки його активів у випадку його неправомірної поведінки.

До прикладу, доцільним є надання кредиторам права ініціювати відкриття процедури неплатоспроможності стосовно фізичної особи за умови встановлення певного грошового бар'єра, як це реалізовано в Англії, з метою унеможливлення відкриття проваджень щодо боржників – звичайних споживачів із незначною заборгованістю.

У зв'язку із цим пропонуємо внести такі зміни до КзПБ.

Частини 1, 2-1 ст. 115 КзПБ викласти в такій редакції:

«1. Проведення у справі про неплатоспроможність боржника – фізичної особи або фізичної особи – підприємця може бути відкрито за заявою боржника або кредитора.

Боржник має право звернутися до господарського суду за наявності згоди на це кредитора (кредиторів) або відсутності такої, якщо протягом шести місяців переговорів чи листування кредитор (кредитори) не домовився (не домовились) із боржником щодо врегулювання грошового зобов'язання.

2-1. Справа про неплатоспроможність відкривається господарським судом за заявою кредитора, якщо безспірні вимоги кредитора, які підтверджені судовим рішенням, що набрало законної сили, та постановою про відкриття виконавчого провадження, становлять не менше ста мінімальних розмірів заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом шести місяців з моменту відкриття виконавчого провадження».

Частину 3 ст. 120 КзПБ викласти в такій редакції:

«3. Якщо справа про неплатоспроможність відкрита за ініціативою кредитора, то у випадку вчинення боржником дій, направлених на приховування майна, знищення бухгалтерії, неявки за викликом суду, господарський суд за мотивованим клопотанням кредитора, арбітражного керуючого або за власною ініціативою може ухвалити рішення щодо арешту боржника, виймки його майна, грошових засобів, бухгалтерії. Ухвала суду щодо застосування таких заходів направляється для виконання до відповідних правоохоронних органів».

Тепер щодо підготовчого засідання у процедурі неспроможності внутрішніх компаній в Англії.

Першочергово слід звернути увагу на таку особливість, як тест на коронавірус. Це поняття можна віднайти якраз при аналізі законодавства щодо регулювання здійснення попереднього засідання в Англії (ориг. *preliminary hearing*). У цій країні законодавець називає попереднім засідання, яке вирішує питання, що за своєю суттю притаманні підготовчому, тому «... констатуємо кардинально іншу спрямованість попереднього засідання в Англії порівняно з Україною, оскільки у першій державі це засідання стало додатковим інструментарієм, направленим на боротьбу з негативними економічними ефектами епідемії COVID-19, та гарантуванням додаткового захисту для боржників від впливу згаданих ефектів саме на етапі вирішення питання про відкриття провадження у справі» [10]. Регулювання проведення тесту на коронавірус судом можливо віднайти в *Insolvency Practice Direction relating to the Corporate Insolvency and Governance Act 2020 року* [11] (далі – Практична директива до Корпоративного акта про неспроможність 2020). Ця директива стосується практичних питань застосування *Corporate Insolvency and Governance Act 2020 року* [12] (далі – Корпоративний акт про неспроможність 2020). Корпоративний акт в сутності зводиться до внесення змін до законодавства про неспроможність у зв'язку з пандемією COVID-19. Насправді зміни, пов'язані з пандемією коронавірусу, виходять за межі цього дослідження, однак варто зауважити, що англійський суд відповідно до положень п. 8.1 Практичної директиви до Корпоративного акта про неспроможність 2020 на етапі відкриття провадження у справі про неспроможність юридичної особи (*winding up*) може продовжувати слухання, лише якщо вона пройшла «коронавірусний тест». Зазначений тест міститься в положеннях Корпоративного акта про неспроможність 2020, а саме із ч.ч. 1, 2 Додатка 10 стає зрозуміло, що в загальному «коронавірусний тест» полягає в тому, що коронавірус не мав фінансового впливу на виникнення неплатоспроможності боржника або ж вона виникла незалежно від коронавірусу. Також не допускається ініціювання процедури неспроможності на підставі висунення боржнику претензії, якщо така претензія була висунута у визначений період, який пп. (3) п. 1 Частини 1 Корпоративного акта про неспроможність 2020 визначається з 1 березня 2020 року по 30 вересня 2020 року.

Особливо цікавим у цьому випадку є те, що англійський законодавець встановлює захист від економічної кризи, спричиненої коронавірусом, не тільки для власних внутрішніх компаній, що, зрештою, логічно, адже хто краще може подбати про внутрішні компанії, ніж власний законодавець? Насправді англійський законодавець нарівні із внутрішніми компаніями захищає й іноземні.

До прикладу, як убачається із судового рішення Високого суду Англії та Уельсу у справі CR-2020-003129 від 20 серпня 2021 року [13], суд проводить «коронавірусний тест» і лише після цього висловлюється щодо юрисдикції про відкриття провадження у справі про неспроможність, зазначивши при цьому в п. 58: «If the Company's COMI is indeed in Jersey, I am nonetheless satisfied that the Court has jurisdiction to wind it up as an unregistered company» [13] («Якщо ЦОІ Компанії справді знаходиться в Джерсі, я все-одно переконаний, що суд має юрисдикцію відкрити процедуру неспроможності щодо неї як незареєстрованої компанії»). Та, зрештою, у п. 58 суд визначає: «I am satisfied that the court has jurisdiction to wind up the Company. I am similarly satisfied on the evidence before me that it is likely that the court will be able to make an order under section 122(1)(f) or 221(5)(b) of the 1986 Act having regard to the coronavirus test» [13] («Я переконаний, що суд має юрисдикцію для відкриття процедури неспроможності щодо Компанії. На підставі наявних у мене доказів я так само переконаний, що, ймовірно, суд зможе ухвалити рішення відповідно до розділу 122(1)(f) або 221(5)(b) Акта 1986 року з огляду на тест на коронавірус»).

Окрім іншого, слід виокремити такий проблемний аспект підготовчого засідання за правом Англії, як виключна юрисдикція суду у справі про неспроможність, а саме її відсутність.

Справа в тому, що положеннями ст. 117 Акта неспроможності визначається юрисдикція судів для розгляду справ про неспроможність, де англійський законодавець встановлює, що Високий суд Англії та Уельсу має юрисдикцію слухати справи про неспроможність, однак ч. 2 цієї

норми встановлює таку можливість і для місцевих судів за умови, що статутний капітал компанії не перевищує 120 000 фунтів стерлінгів, та надає місцевим судам конкурентну юрисдикцію з Вищим судом.

Однак вже в ч. 1 ст. 118 Акта неспроможності закріплена можливість для будь-якого суду в Англії відкрити провадження у справі про неспроможність, адже в цій нормі законодавець визначає, що положення ст. 117 Акта неспроможності не визнають нікчемним жодне провадження у справі про неспроможність, відкрите в іншому суді. Крім того, ч. 2 ст. 118 Акта неспроможності дозволяє продовжувати провадження у справі про неспроможність у тому суді, який відкрив таке провадження, навіть якщо б він і не мав його відкривати.

І своєрідним «яскравим» закінченням регламентації юрисдикції у процедурі неспроможності виступатимуть положення ч. 5 ст. 117 Акта неспроможності, якими англійський законодавець надає будь-якому суду в Англії, який здійснює процедуру неспроможності, повноваження Вищого суду в цілях юрисдикції.

Насправді із зазначеним неможливо погодитись і варто надати йому критичну оцінку.

Перш за все наявне правове регулювання суперечить певній «золотій» аксіомі конкурсного процесу, яку вивів ще відомий дослідник Нового часу Сальгадо де Самоза, – *judicium universale* (універсальне (всепільне) судове провадження). В основі такого провадження лежить староримський «*sessio bonorum*», тобто уступка боржником усього свого майна під нагляд та розпорядження суду на користь усіх своїх кредиторів.

Judicium universale ставить своїм завданням розподіл судом за допомогою арбітражного керуючого всього майна боржника для задоволення заявлених вимог кредиторів.

В обхід цього провадження жоден кредитор не може отримати задоволення своїх вимог за рахунок майна боржника. Ось чому повинно бути тільки одне провадження щодо неспроможності боржника.

При цьому і судове провадження, і майно, яке уступає боржник, мають статус універсального, або спільного. Статус універсального майна включає як наявні у боржника речі, так і права та обов'язки.

Із цього приводу Сальгадо де Самоза писав: «*Judicium universale comprehendit unum corpus universum, quod plura jura habet sub se, prout peculium, dos, hæreditas, & similia*» (том 1, pars 1, с. 3, § 3) [14, с. 18] («Універсальне судове провадження включає в себе одне спільне тіло (майно, – прим. авт.), яке має під собою кілька прав, таких як заощадження, посаг, спадкування тощо») (том 1, частина 1, глава 3, § 3).

Наявна фактична можливість одночасного ініціювання двох процедур у двох різних судах може призвести до правового тупика. Такі провадження будуть конкурувати між собою з метою першим отримати задоволення за рахунок майна боржника.

При цьому жодного регулювання в такому випадку англійський законодавець не наводить, що дає нам змогу дійти логічного висновку, що першочерговим завданням, яке ставить перед собою англійський законодавець, є саме недопущення погіршення майнового стану боржника, адже у випадку ініціювання процедури неспроможності логічно було би презумувати його неплатоспроможність. Отже, необхідно надати кредиторам, боржнику, директору боржника чи його учасникам (які можуть ініціювати процедуру неспроможності відповідно до положень ч. 1 ст. 124 Акта неспроможності) можливість швидкого вибору суду з метою якнайшвидшого ініціювання відкриття провадження, відклавши розв'язання плутанини, яка може виникнути через наявність конкурентної юрисдикції.

По-друге, що логічно вбачається із першого, процедуру неспроможності мають розглядати судді з відповідною спеціалізацією, адже ця категорія справ є вкрай складною та наділена унікальною особливістю – неплатоспроможністю боржника, яка, у свою чергу, є певним екстремим його станом. Тому надавати юрисдикцію розглядати такі справи будь-яким суддям, тим самими нівелюючи значення відповідної кваліфікації, є щонайменше небезпечно.

По-третє, виникає питання щодо можливості передання повноважень суддів Вищого суду суддям місцевих судів. Якщо керуватися такою логікою, то навіщо встановлювати будь-яку диференціацію у правовому статусі різних суддів та й взагалі створювати різні суди з різною предметною юрисдикцією? Невже єдиний суд для всіх категорій справ є безпрограшним варіантом?

Звісно, англійський законодавець передбачає встановлення «конкурентної» юрисдикції з надією на певний ускладнений доступ до такої процедури, як процедура неспроможності, до аналізу якого наразі слід перейти.

Стаття 122 Акта неспроможності присвячена визначенню умов, дотримання яких є необхідним для відкриття процедури неспроможності судом. Зокрема, однією з таких умов є або спеціальне рішення компанії про її ліквідацію, або коли компанія не здійснювала підприємницької діяльності протягом року з моменту її заснування чи припинила здійснювати таку діяльність строком на один рік. Звичайно, англійський законодавець, з-поміж іншого, визначає таку підставу для відкриття провадження у справі про неспроможність в Англії, як неплатоспроможність компанії, а також залишає місце для дискреції суду, зазначивши в п. (g) ч. (1) ст. 122 Акта неспроможності, що, на думку суду, здійснення процедури неспроможності щодо компанії є справедливим та виправданим.

Для визначення поняття неплатоспроможності англійський законодавець відводить цілу спеціалізовану ст. 123 Акта неспроможності. Загалом вимоги можна розділити на чотири види:

1) встановлюється мінімальний розмір заборгованості на рівні 750 £, а також вимагається при цьому надсилання встановленої законом вимоги до боржника. Кредитор може звернутися до суду лише у випадку, якщо протягом 3 тижнів з моменту отримання вимоги боржник не задовольнив вимоги кредитора чи не забезпечив їх;

2) наявність виконавчого провадження;

3) доведення суду, що боржник не зможе сплатити борг кредитору, коли настане час виконання зобов'язання;

4) доведення суду неоплатності боржника, тобто домінування пасиву над активом боржника.

Як слушно зазначає Ю. Чорна, «вимога безспірності грошового зобов'язання в британській системі банкрутства має місце лише у випадку примусової ліквідації. На противагу нашій системі банкрутства, яка передбачає можливість відкриття провадження у справі про банкрутство на підставі стійкої неплатоспроможності боржника, британське законодавство застосовує цей правовий механізм тільки стосовно тих підприємств, щодо яких відкривається ліквідаційна процедура банкрутства» [7, с. 97].

Що стосується загрози неплатоспроможності та неоплатності, то, як підкреслив професор Б. Поляков, «вони прямо пов'язані з невиконанням судового рішення.

У першому випадку таке невиконання може призвести до неплатоспроможності компанії, у другому – зобов'язання боржника перевищать наявні активи» [15, с. 520].

І якщо згадати про процедуру неспроможності іноземних компаній, із системного аналізу положень Частини V Акта неспроможності вбачається, що англійський законодавець в сутності визначає аналогічні вимоги до встановлення неплатоспроможності боржника іноземної юридичної особи. Щоправда, дещо особливими є положення стосовно наявності виконавчого провадження, адже така підстава для встановлення неплатоспроможності іноземного боржника міститься в Акті неспроможності у ч. 1 ст. 224, однак виконавче провадження має здійснюватися в Англії. Якщо мова йде про іноземні держави, то в такому випадку згідно зі ст. 223 теж вимагається наявність тритижневого періоду після офіційного повідомлення боржника іноземною офіційною (у тому числі судовою) установою. Така особливість першочергово продиктована саме особливою природою іноземного боржника.

Однак із чим насправді є відмінність, то це з процедурою банкрутства фізичних осіб.

Зокрема, простежуються інші умови щодо мінімального розміру заборгованості, що пов'язано з бажанням законодавця захистити фізичних осіб від проведення процедури банкрутства стосовно незначної заборгованості.

Констатуємо також інші умови щодо ініціювання провадження на основі зобов'язання, час виконання якого ще не настав.

Так само абсолютно інша ситуація із забезпеченими кредиторами, адже у випадку процедури неспроможності юридичних осіб англійським законодавцем прямо не зазначається про неможливість ініціювання провадження забезпеченими кредиторами, як у випадку банкрутства фізичних осіб.

Тим не менше, спільним є можливість суду призначити тимчасового конкурсного керуючого як у випадку банкрутства фізичних осіб, так і у випадку процедури неспроможності внутрішніх та іноземних юридичних осіб (ст. 135 Акта неспроможності; у ст. 136 Акта неспроможності визначені його повноваження та функції).

Говорячи про повноваження суду на етапі підготовчого засідання у справі про неспроможність в Англії, неодмінно слід згадати і про ст. 125 Акта неспроможності, яка якраз і присвячена

повноваженням суду під час розгляду заяви про відкриття провадження, тобто на етапі підготовчого засідання.

Отже, суд може відхилити заяву про відкриття провадження, зупинити провадження з умовою та без, видати тимчасовий чи будь-який інший наказ, який йому видається необхідним. Таким чином, відмічаємо доволі широку дискрецію суду на етапі підготовчого засідання у процедурі неспроможності в Англії.

У частині 2 ст. 125 Акта неспроможності законодавець наводить певне обмеження широкій дискреції суду стосовно можливості відкриття провадження у справі, якщо суду видається таке рішення справедливим та доречним. Це обмеження доволі незначне, адже стосується винятково випадку, коли процедура ініціюється учасниками боржника і, відповідно, з підстави, що процедура неспроможності є справедливою. Водночас суд не відкриває провадження з цієї підстави, якщо він впевнений у тому, що наявна інша винагорода учасникам боржника, а також існує інший правовий спосіб захисту їхніх прав.

Слід також згадати ще одну важливу особливість підготовчого засідання в Англії стосовно дискреції суду. С. Хілл та Т. Маршал у своєму дослідженні, проаналізувавши чимало судових рішень, доходять такого висновку: «Клопотання кредиторів про відкриття процедури неспроможності з умов ст. 122(1)(f) (Акта неспроможності; ця норма якраз стосується відкриття процедури неспроможності у зв'язку з неплатоспроможністю боржника, – прим. авт.) є клопотанням про груповий спосіб правового захисту на користь загального органу незабезпечених кредиторів компанії-боржника; що є не тільки на користь кредитора, який подає клопотання. Правомочний заявник, який належним чином подав заяву кредиторів про відкриття процедури неспроможності, має, як між ним і компанією-боржником, право на рішення про відкриття провадження (досл. winding up order), але, якщо є інші незабезпечені кредитори компанії-боржника, це право обмежується інтересами загального органу незабезпечених кредиторів компанії-боржника в цілому. Інші незабезпечені кредитори компанії-боржника можуть висловити свою точку зору щодо того, чи підтримують вони, чи виступають проти прийняття наказу про ліквідацію, негайно чи взагалі. У разі наявності кредиторів-протинників (незалежно від того, чи йдеться у справі про підтримку кредиторів, чи ні) Суд буде повинен оцінити всі ширші голоси, як підтримуючих, так і кредиторів-протинників, як частину вправи на балансування (balancing exercise). Вагомість кожного «голосу» залежатиме від відносної вартості боргу та причин такої позиції. ...

... Крім того, у цій вправі балансування сам боржник / компанія не матиме права голосу з цього питання.

Яким буде результат цього збалансування, залежатиме від оціночного рішення Суду щодо конкуруючих голосів» [5].

Окрім іншого, вказані автори у власному дослідженні згадують про рішення Високого суду Англії та Уельсу у справі BR-2014-002375 and BR-2015-001180 від 24 квітня 2020 року [10] та зазначають, що в ньому «... нещодавно розглянуто правильний підхід до цієї вправи балансування (позивач проти протилежних кредиторів проти підтримуючого кредитора)» [5]. Зазначені автори наводять також деякі цитати пунктів цього рішення, зокрема й п. 78 [5], що слід навести і в цьому дослідженні для демонстрації підходу англійських судів до вирішення спорів між кредиторами в підготовчому засіданні стосовно відкриття провадження у справі.

Отже, у п. 78 рішення Високого суду Англії та Уельсу у справі BR-2014-002375 and BR-2015-001180 від 24 квітня 2020 року суд зазначив: «In my judgment, the authorities demonstrate that the starting point for the court in determining whether to give effect to the right of the class *ex debito justitiae* to a bankruptcy order or a winding up order, is to look at the value of debts of the creditors on each side of a disagreement among the class. However, it is also clear that the court's role in determining whether or not to give effect to the class remedy is not limited to a question of simple mathematics. The court will also look at the reasons advanced by the creditors on each side of the debate in order to assess whether those reasons are commercially rational and will have regard to other evidence to assess whether the weight and rationality of a particular creditor's approach is diminished by any extraneous factors such as personal antipathy or affection on the part of the creditor for the debtor (or those connected with it in the case of a company)» [16] («На мою думку, органи влади демонструють, що відправною точкою для суду при визначенні того, чи застосовувати право класу *ex debito justitiae* (що вбачається із суті боргового права або грошової вимоги, – прим. авт.) на рішення про відкриття провадження у справі про банкрутство чи про неспроможність (ориг. bankruptcy order or a winding up order, – прим. авт.), є розгляд розміру боргів кредиторів на кожній стороні

розбіжності серед класу. Однак також зрозуміло, що роль суду у визначенні застосовувати чи ні класовий засіб правового захисту не обмежується питанням простої математики. Суд також розгляне доводи, висунуті кредиторами з кожної сторони спору, з метою оцінки того, чи є ці доводи комерційно раціональними, і врахує інші докази, щоб оцінити, чи не зменшується вагомість і раціональність підходу конкретного кредитора будь-якими сторонніми факторами, такими як особиста неприязнь чи прихильність кредитора до боржника (або тих, хто пов'язаний із ним, у випадку компанії)»).

Вважаємо, що такий підхід стосовно виокремлення необхідності зважування думки кожного кредитора при ухваленні рішення про відкриття провадження у справі про неспроможність не може бути розцінений як вдалий. Тим більше, за умови неврахування думки боржника. Справа в тому, що процедура неспроможності (банкрутства) відкривається не безпідставно, вона є особливим заходом у випадку виникнення екстреного стану – неплатоспроможності боржника. Тобто процедура неспроможності (банкрутства) відкривається не через вигідність для кредиторів, а через відсутність іншого варіанту з огляду на неплатоспроможність боржника, адже завданням такої процедури буде повне чи максимально можливе задоволення кредиторських вимог, коли відмова доступу до спеціальної процедури призведе лише до хаосу, спричиненого безліччю індивідуальних стягнень та нераціональною витратою потенційної конкурсної маси на оплату судових витрат.

Безспірною є позиція дослідника конкурсного процесу Нового часу Й. Бруннемана, який писав: «Per concursum inducitur communio bonorum, ita ut uni pra aliis solutio fieri non possit, nisi notorium sit, unius creditoris privilegium & indigentia» [17, с. 16–17] («Завдяки конкурсу виникає спільне майно, отже, оплата одному не може бути здійснена порівняно з іншими, якщо невідомі привілеї та потреби першого кредитора»).

Саме тому переконані, що наявність такої обставини, як неплатоспроможність боржника, буде вирішальною у вирішенні спору щодо відкриття провадження у справі про неспроможність (банкрутство).

Зрештою, на нашу думку, застосування описаної «вправи балансування» було б доречним при вирішенні питання про відкриття провадження у справі про реструктуризацію (administration), де англійському суду і справді необхідно врахувати економічну вигідність від реструктуризації боржника для кредиторів.

Наостанок слід виділити таку особливість підготовчого засідання у справі про неспроможність в Англії, як неможливість суду відмовити у відкритті провадження з підстави відсутності майна боржника або його застави на еквівалентну чи більшу суму (ч. 1 ст. 125 Акта неспроможності). Ця особливість сукупно з порівняно легшим доступом до процедури неспроможності юридичних осіб на відміну від доступу до процедури банкрутства фізичних осіб в Англії свідчить про специфічне застосування процедури неспроможності. Справа в тому, що, окрім класичної мети процедури неспроможності – погашення кредиторських вимог (адже про відновлення платоспроможності боржника мови йти не може через відсутність процедури санації), англійський законодавець воліє ліквідувати нерентабельні та недійсні юридичні особи. Адже, до прикладу, як було продемонстровано вище, існує можливість ініціювання процедури неспроможності щодо підприємств, які не здійснюють підприємницьку діяльність протягом року. Іншими словами, англійський законодавець допускає у процедури неспроможності компанії, які по суті не є неплатоспроможними. Саме тому й залишається можливість ініціювати процедури неспроможності щодо боржника – юридичної особи, у якого відсутнє майно, винятково з метою його ліквідації.

Зазначене може бути розцінено виключно критично, адже інститути та засоби конкурсного процесу розроблені й розраховані для застосування у випадках неплатоспроможності. Для ліквідації платоспроможних компаній, які перестали здійснювати діяльність, необхідно передбачати окреме правове регулювання зі значно спрощеними правовими механізмами.

Слід зауважити, що до 17 січня 2013 року, коли вступив у дію Закон про банкрутство в редакції від 22 грудня 2011 року, в Україні існувало банкрутство відсутнього боржника, яке відбувалося за спрощеною процедурою. Диспозиція чинної тоді ст. 52 Закону про банкрутство (в редакціях від 30 червня 1999 року та 7 березня 2003 року) допускала до такої процедури боржників, у яких було відсутнє майно або які припинили свою діяльність, незалежно від розміру заборгованості та строку виконання зобов'язань.

Застосування такої процедури призводило до різних зловживань з боку боржників, тому законодавець від неї, зрештою, відмовився.

На підставі проведеного дослідження можна дійти таких висновків.

1. Доведено, що підготовче засідання в процедурі неспроможності в Англії залежить від суб'єкта банкрутства та ініціатора провадження. Це стосується умов відкриття справи і посадової особи, яка здійснює керівництво процесом.

2. Обґрунтовано, що в Англії у процедурі неспроможності фізичної особи порядок розгляду справи залежить від суб'єкта звернення. Якщо справу про неспроможність ініціює боржник, керівництво здійснює арбітр (посадова особа, яка не є суддею, але за своїм правовим статусом максимально наближена до судді), а якщо кредитор, то суддя.

3. Аргументовано, що на підготовчому засіданні суду при ініціюванні процедури банкрутства фізичної особи за заявою кредитора законодавець ставить перед собою такі цілі: а) не допустити необґрунтованого банкрутства платоспроможного боржника; б) забезпечити своєчасне відкриття процедури банкрутства з метою уникнення погіршення економічної ситуації боржника; в) запобігти завданню шкоди протиправними діями боржника конкурсній масі та, відповідно, кредиторам і уникненню боржником банкрутства.

4. Доведено, що англійський законодавець передбачає чотири підстави для відкриття щодо боржника провадження про неспроможність: а) наявність мінімального розміру заборгованості на рівні 750 £ та її несплата протягом 3 тижнів; б) наявність виконавчого провадження; в) доведення суду, що боржник не зможе сплатити борг кредиторам, коли настане час виконання зобов'язання; г) доведення суду факту неоплатності боржника.

5. Наголошено, що англійський законодавець допускає до процедури неспроможності як неплатоспроможні, так і платоспроможні компанії-боржники, у яких відсутнє майно або які перестали здійснювати підприємницьку діяльність.

Список використаних джерел:

1. Поляков Р.Б. Підготовче засідання у справі про банкрутство (неплатоспроможність). *Актуальні проблеми держави і права*. 2023. № 97. С. 137–152. DOI: <https://doi.org/10.32782/apdp.v97.2023.18>

2. Insolvency Act 1986. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/contents>

3. Companies Act 2006. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>

4. Урядовий сайт Великої Британії. A – Z of terms used in bankruptcy. URL: <https://insolvencyservice.blog.gov.uk/2023/04/24/a-z-of-terms-used-in-bankruptcy/#:~:text=Adjudicator,bankruptcy%20order%20like%20a%20judge>

5. Hill S., Marshall T. Winding Up Petitions – Balancing Supporting and Opposing Creditors. URL: <https://www.33bedfordrow.co.uk/insights/articles/winding-up-petitions-balancing-supporting-and-opposing-creditors>

6. Посібник для англійських конкурсних керуючих. Dear insolvency practitioner. Issue 82, November 2018.

7. Чорна Ю.В. Світові системи банкрутства: господарсько-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Інститут економіко-правових досліджень НАН України. Київ, 2018. 292 с.

8. Кодекс України з процедур банкрутства. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>

9. Hill S. Using or threatening Bankruptcy Proceedings for Improper Purposes. URL: <https://www.33bedfordrow.co.uk/insights/bulletins/using-or-threatening-bankruptcy-proceedings-for-improper-purposes>

10. Поляков Р.Б. Попереднє засідання у справі про неспроможність (банкрутство) за правом Англії, Франції та Німеччини. *Київський часопис права*. 2023. № 3. С. 45–60.

11. Insolvency Practice Direction relating to the Corporate Insolvency and Governance Act 2020. URL: <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2020/07/Insolvency-Practice-Direction-relating-to-the-Corporate-Insolvency-and-Governance-Act-2020-WORD.pdf>

12. Corporate Insolvency and Governance Act 2020. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2020/12/contents/enacted>

13. Рішення Високого суду Англії та Уельсу у справі CR-2020-003129 від 20 серпня 2021 року. URL: <https://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Ch/2021/2371.html>

14. Francisco Salgado de Somoza D. Labyrinthus creditorum concurrentium ad litem per debitorem communem inter illos causatam, tomus primus, Sumptibus Laurentii Anisson, M. DC. LIV. 628 p. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=u6OHlr7u5kkC&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false>

15. Поляков Б.М. Право неспроможності (банкрутства) в Україні : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Ін Юре, 2011. 560 с.

16. Рішення Високого суду Англії та Уельсу у справі BR-2014-002375 and BR-2015-001180 від 24 квітня 2020 року. URL: <https://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Ch/2020/974.html>

17. Brunnemanni J. De concursus creditorum. Schrey & Hartmanus, 1707. С. 207. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=dOBPAAAACAAJ&printsec=frontcover&h|=ru#v=onepage&q&f=false>

УДК 349.3:346.26

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.5.5>

ЧУДИК-БІЛОУСОВА Н.І.

УЧАСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

BUSINESS PARTICIPATION IN THE FORMATION OF THE SOCIAL SECURITY SYSTEM UNDER MARTIAL LAW

Визначено, що одним із напрямків реалізації соціальної політики в умовах воєнного стану залишається взаємодія держави і бізнесу через суб'єктів господарювання. Встановлено, що система соціального забезпечення України в умовах воєнного стану продовжує своє функціонування за активної участі суб'єктів господарювання. Узагальнено форми взаємодії бізнесу і держави в умовах воєнного стану в частині організації чи надання соціального забезпечення. Доведено, що вибір ефективного напрямку діяльності для участі у формуванні системи соціального забезпечення в умовах воєнного стану залежить від суб'єкта господарювання, котрий поєднав отримання прибутку із заходами з організації чи надання недержавного соціального забезпечення. Виявлено, що новий напрямок у діяльності соціально відповідального бізнесу передбачає здійснення суб'єктом господарювання заходів із соціального сприяння, з урахуванням статутних завдань. Доведено, що часто вплив на систему соціального забезпечення здійснюється через соціальне підприємництво, особливо в умовах воєнного стану. Соціальне підприємництво дозволяє бізнесу створити робочі місця та реалізувати свої соціальні ініціативи, навіть в умовах воєнного стану. Виявлено, що система заходів, котрі спрямовуються на соціальне забезпечення постраждалих в умовах воєнного стану осіб, є базовою ознакою їхньої діяльності як соціально відповідального бізнесу. Обґрунтовано необхідність розробки та прийняття законодавства щодо діяльності соціальних підприємств з урахуванням європейських стандартів. Доцільним є запровадження податкових пільг для бізнесу, котрий фінансує заходи соціальної підтримки. Обґрунтовано необхідність створення умов для розвитку ветеранського підприємництва як основи їхньої соціальної інтеграції та участі в суспільному житті.

Ключові слова: *бізнес, недержавне соціальне забезпечення, система соціального забезпечення, соціальне підприємництво, суб'єкт господарювання.*

© ЧУДИК-БІЛОУСОВА Н.І. – кандидатка юридичних наук, доцентка, старша наукова співробітниця відділу міжнародного приватного права та правових проблем євроінтеграції (Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України)